

Urvalsprovet i samhällsvetenskaper 31.5.2022 kl. 15-18

Förhandsmaterial till urvalsprovet

Konspirationsteorier och covid-19: mekanismerna bakom en snabbväxande samhällsutmaning” av Andreas Önnersfors (2021). [Länk till studien](#).

Läs noggrant igenom alla anvisningar

Urvalsprovet i samhällsvetenskaper består av 2 huvudfrågor med delfrågor. Provet tar 3 timmar. Du kan fördela tiden på de olika frågorna hur du vill. Du kan fritt förflytta dig mellan de olika frågorna under provets gång. Om någon fråga blir på hälft sparas den senaste versionen som ditt provsvar.

Under provet får du öppna endast urvalsprovssystemet och en separat materialfil. Du kan planera dina svar och skriva egna anteckningar på konceptpappret. Anteckningarna på konceptpappret beaktas inte i bedömningen.

Bedömningen av urvalsprovet

Fråga 1 är baserad på förhandslitteraturen till urvalsprovet och fråga 2 är baserad på materialet som kan läsas som en pdf-fil vid provet.

Besvara alla huvudfrågor inklusive delfrågor i provet. Det maximala antalet poäng i provet är 40. Poängantalet för huvudfrågorna och deras delfrågor anges per fråga.

För att bli antagen på basis av urvalsprovpoäng krävs det att du får minst den mängd provpoäng som högskolans rektor beslutar om i samband med studerandeurvalet.

I provpoängsantagningen rangordnas de sökande inte på andra grunder än poängen från urvalsprovet. Om det finns två eller flera sökande som har samma placering på gränsen till antagning, så antas alla med samma placering.

Urvalsprovet består av två huvudfrågor med delfrågor.

Fråga 1A, 1B, 1C och 1D relaterar till Andreas Önnersfors (2021) artikel ”Konspirationsteorier och covid-19: mekanismerna bakom en snabbväxande samhällsutmaning”, som utgör förhandslitteraturen till urvalsprovet.

Fråga 2A och 2B baseras på Anja Hirdmans (2022) artikel ”Digitala distraktioner” i tidskriften *Ikaros* som kan läsas som pdf-fil under provet (klicka på länken med namnet ”Anja Hirdmans artikel Digitala distraktioner” invid frågan). [Länk till artikeln](#).

Det maximala antalet poäng i provet är 40. Fråga 1A-1D kan ge sammanlagt 26 poäng, fråga 2A-2B kan ge sammanlagt 14 poäng. I frågetexterna anges hur många poäng olika delfrågor eller element inom dem kan ge. Besvara alla frågor och delfrågor!

Fråga 1A

Svarets maxlängd (i tecken): 10.000

Hur definierar Önnersfors konspirationsteorier (4p)? Önnersfors huvudtes är att konspirationsteorier utgör ett hot för demokratin. Vilka argument framför han (4p)? Skriv ett essäsvår.

Fråga 1B

Svarets maxlängd (i tecken): 10.000

Önnerfors föreslår att det är viktigt att urskilja vem som uttrycker och använder konspirationsteorier, och i vilket sammanhang och syfte. Vilka fyra typer av användning identifierar han? Ge även exempel på alla typer av användning! Skriv ett essäsvår. (4 p)

Fråga 1C

Svarets maxlängd (i tecken): 10.000

Hur förklarar Önnerfors att vi är så benägna att tro på konspirationsteorier? Vad är det i konspirationsteorier som tilltalar människor i allmänhet (2p)? Önnerfors presenterar även egenskaper som har associerats med individer som har större benägenhet att tro på konspirationsteorier (susceptibiliteten). Vilka är dessa egenskaper (4p)? Vidare föreslår han att det finns olika typer av människor (personlighetstyper) som sprider konspirationsteorier av olika orsaker. Vilka typer av människor (personlighetstyper) sprider konspirationsteorier och med vilka motiv, enligt Önnerfors (4p)? Skriv ett essäsvår.

Fråga 1D

Svarets maxlängd (i tecken): 10.000

Vilka utmaningar har medier i bemötande av konspirationsteorier? Önnerfors nämner typiska fällor som medier kan gå i när de bemöter konspirationsteorier. Vilka är dessa? Skriv ett essäsvår. (4p)

Fråga 2A

Svarets maxlängd (i tecken): 10.000

Diskutera på hurdana sätt det digitala informationsflödet påverkar vår uppmärksamhet? Redogör också för de olika slag av uppmärksamhet som identifieras i Hirdmans artikel. Skriv ett essäsvår. Uttryck dig med egna ord, skriv inte direkt av texten. (7 p)

Fråga 2B

Svarets maxlängd (i tecken): 10.000

Hirdman påstår att den digitala teknologin är "känslodrivnen". Vad innebär det? Diskutera de nya affektiva mediemiljöernas natur och konsekvenser. Skriv ett essäsvår. Uttryck dig med egna ord, skriv inte direkt av texten. (7 p)

Bedömningsgrunder, urvalsprovet i samhällsvetenskaper 2022

Fråga 1A.

Konspirationsteorier uttrycker en föreställning om att händelser och deras orsaker inte händer av en slump. Världen som påverkas av dessa händelser är indelad i två sfärer: en sfär av onda konspiratörer och goda offer för deras komplott. Planen för konspirationen har genomförts i hemlighet i avsikt att skada andra. De som utför planen rört sig i ett osynligt område utan insyn. Ofta demoniserar konspirationsteorin de som utpekade som skyldiga. Konspirationsteorier hämtar ofta från föreställningar av världens undergång. Konspirationsteorier fastslår vad som är falskt och sant, och härmar därmed den vetenskapliga processen. Men de fastslår även vad som rätt och fel (gott och ont). Konspirationsteorier kan ta avstamp i faktabaserad spekulering om verkliga orsakssammanhang, men lämnar det logiska tänkandet bakom sig för att anta fiktiva orsakssammanhang.

Konspirationsteorier avvisar vetenskap och expertkunskap. Detta ifrågasätter basen för myndighetsutövning. Staten svartmålas vidare i de populistiska positioner som konspirationsteorier är associerade med. Andra stater kan använda konspirationsteorier för att sprida desinformation som del av informationspåverkan. Konspirationsteorier destabiliserar den samhälleliga debatten och underminerar mellanmänsklig tillit och samhällelig tillit. Konspirationsteorier kan leda till radikaliserings och våldsbejakande extremism. Från detta följer att för civilsamhälleliga aktörer, religiösa, etniska och samhälleliga minoriteter och samfund kan de konspiratoriska berättelsernas fiendebilder utgöra ett konkret hot. T.ex. attacker mot moskéer.

Fråga 1B.

Konspirationsteorier kan använda (i) uppifrån och ner. Då är det fråga om politiska aktörer som använder konspirationsteorier för att befästa makt (t.ex. Trump's lögn om att presidentvalet stulits). Å andra sidan kan konspirationsteorier användas (ii) nerifrån och upp. De som är eller upplever sig vara maktlösa kan utöva maktkritik (t.ex. dolkstötslegenden som cirkulerade i Tyskland efter Versaillesfreden). Konspirationsteorier kan användas som del av informationspåverkan riktat mot en annan stat, alltså (iii) utifrån och in (t.ex. KGBs spridning av ryktet att HIV/AIDS skapades av USA). När konspirationsteorier uttalas (iv) inifrån och ut handlar det om konspiratoriska berättelse inom en grupp eller kultur som riktas mot en annan grupp eller kultur. Dessa ofta skuldbeläggande berättelser som riktas mot andra grupper skapar ett "vi" och "dom" i syfte att hävda egna kulturella identiteten (t.ex. vardagliga anti-semitiska konspirationsteorier).

Fråga 1C.

Den dramaturgiska och narrativa strukturen konspirationsteorier har är något människor känner igen och är bekanta med. Denna struktur ger konspirationsteorin en mytisk förklaringskraft. Vidare är människor benägna att tro konspirationsteorier för att de vill inte bara förstå orsakerna bakom händelser, men även få ledning för etiska omdömen, skuldbelägga, och få meningsskapande svar på existentiella frågor. Speciellt i sekulariserade samhällen kan konspirationsteorier få religiösa förklaringskraft.

Benägenheten att tro på konspirationsteorier kan associeras med en intuitiv kognitiv stil, ett mindre analytiskt sätt att uppfatta världen, lösa problem och uppgifter. Detta uttrycker sig t.ex. i användningen av mera kognitiva genvägar och flera felslut (t.ex. igenkänning av mönster eller aktörer även i oklara sammanhang, förhastade slutsatser baserade på begränsad information). Vissa personlighetsdrag kan också

vara accentuerade, till och med gränsa till personlighetsstörningar. Speciellt mellanmännisklig tillit kan vara låg. Världsbilden kan präglas av faror, hot och rädsla, och upplevelsen av en osäker värld kan ge upphov till en längtan efter auktoritär makt

Skribenten identifierar olika typer av spridare, alla med sina egna motiv. Entreprenörerna livnär sig på att sprida konspirationsteorier, ofta säljer ofta ormolja och annan merchandise åt sina fans. Influere har endast begränsat intresse och kunskap i konspirationsteorier. Men de fångar upp och sprider berättelser och memer som cirkulerar inom deras målgrupp. Revolutionären är den hjältemodiga sanningssägaren som har själva kommit till insikt, och som till varje pris måste göra sina medmänniskor uppmärksamma på konspirationens faror. Den vanligaste spridaren av konspirationsteorier är anhängarna eller följarna, som skapar en gemenskap kring konspirationsteorin. Dessutom finns ensamma forskare, som inte är lika framträdande som entreprenörerna eller influerarna, och rör sig mera i marginalerna.

Fråga 1D.

Rapporteringen av konspirationsteorier blir samtidigt också alltid en del av spridningen. Konspirationsteorier är väl fungerande och övertygande berättelser, desinformation de sprider fastnar i minnet, och deras omnämnande skapar förtroget. Från början icke-trovärdig information kan vit-tvättas med tiden (sleeper-effekt).

Medierna tvingas positionera sig i den konspiratoriska berättelsen om att de är del av "Den Stora Mörkläggningsen" i förhållande till konspirationsteoretikernas anspråk av att säga "sanningen". Då medierna söker avslöja en konspirationsteori identifieras de själva som delaktiga.

Överdrivna insatser kan ha avvisande och motsatt effekt. Dessutom kan sakargument som medierna framför inte ta i beaktande identitetsdimensionen. Sakargument påverkar inte socialisering och skapar inte gruppidentitet. De fast troende utgör en egen typ av utmaning, de är mycket svåra att komma åt.

Fråga 2A.

Centralt för hur vi påverkas av det digitala informationsflödet är att de datoriserade nätverken **frambringa snabba och oändliga flöden av information, bilder och meddelanden**. Vi kan vara uppkopplade hela tiden (1 p).

Viktigt är också att den digitala teknologin på olika sätt stimulerar **allmänmänniskliga behov av uppskattning, tillhörighet, bekräftelse och respekt**. De **sociala medieplattformarna sporrar användarna till att dela känslor och upplevelser** (1 p). De sociala behoven stärks även av den så kallade "**gilla-kulturen**" som utnyttjar **önskan om gemenskap och erkännande** från andra för att få oss att använda sociala medier. Det märks påtagligt i den **sociala oro som kan inträda när man inte är uppkopplad (FOMO)** (1 p).

Vår medieanvändning kan därtill påverka vårt minne och våra sinnen på ett sätt som ändrar på hur vi uppfattar tid och rum i vardagen. Enligt Hirdman förorsakar nya medier en fysiologisk anpassning, där **en eller flera av våra sinnen förstärks medan andra försvagas eller kapas** (1 p). **Vi tar emot ett överflöd av information och därför är vi tvungna att ignorera och prioritera för att kunna fokusera vår uppmärksamhet** (1 p).

Hirdman identifierar ett flertal former av uppmärksamhet: höggradig fokuserad uppmärksamhet, låggradig och omedveten uppmärksamhet, frivillig och aktiv uppmärksamhet samt passiv eller ofrivillig uppmärksamhet. Hirdman betonar att det digitala informationsflödet stimulerar många olika sorters uppmärksamhet, ett spektrum av olika nivåer och intensitet av uppmärksamhet.

Hirdman framställer den **”högradiga fokuserade”** och den **”låggradiga och omedvetna”** uppmärksamheten som motsatser. Den lågradiga och omedvetna uppmärksamheten karakteriseras av att hjärnan lärt sig att hantera något så bra att det kan utföras mer eller mindre automatiskt (1 p). Utöver dessa motpoler beskriver Hirdman den **”delade uppmärksamheten”**, vars fokus växlar mellan våra inre tankar och känslor samt olika yttre fenomen (1 p).

Hirdman skiljer också mellan den **”frivilliga och aktiva uppmärksamheten”** och den **”passiva eller ofrivilliga uppmärksamheten”**, varav den senare karakteriseras av att något externt gör anspråk på oss utan att vi kan hjälpa det (1 p). I dagens läge är den ofrivilliga uppmärksamheten i hög grad en **oönskad effekt av den mängd av information, meddelanden och andra stimuli som den digitala teknologin erbjuder**. Denna anhopning **skapar lätt ett tillstånd av okoncentration där uppmärksamheten ständigt skiftar fokus** och vi får svårt att processa och att sortera mellan **triviala och betydelsefulla budskap** (1 p).

Fråga 2B.

Enligt Hirdman skapar den digitala teknologin **affektiva miljöer**, där **vårt beteende och vår uppmärksamhet till stor del styrs av känslor** (1 p). **Direkt förmedling av budskap** samt **kortfattade meddelandefunktioner och fragmentariska bildflöden** erbjuder en synnerligen god grogrund för affektiv medieanvändning . Genom att möjliggöra **snabba gensvar och reaktioner** uppmuntrar sociala medieplattformar användarna till att dela känslor och upplevelser (1 p).

Det snabba tempot i de digitala rummen stimulerar särskilt **kraftfulla och renodlade känslor**, så som hat och ilska. **Starka känslouttryck tar lättare vår uppmärksamhet i anspråk** och kräver mindre eftertänksamhet och förståelse än vaga, komplexa eller ambivalenta ställningstaganden och uppfattningar (1 p).

Enligt Hirdman fångar **negativa känslouttryck och händelser** lätt vår uppmärksamhet. Därtill fortlever de längre än positiva känslouttryck och händelser (1 p). Det vi uppfattar som negativt uppfångar en större del av vår uppmärksamhet och lämnar starkare minnesspår i oss på grund av att det **stimulerar våra hot- och försvarssystem**. Hoten kan vara fysiska, men de kan även handla om sociala hot, till exempel hotet om att bli utesluten ur en gemenskap. Evolutionsteoretiker kopplar dylika faktorer till människans överlevnadsinstinkt (1 p).

Men **uppmärksamheten är också kopplad till nyfikenheten, vilken utgör en del av människans sökandesystem och därför är oundgänglig för vårt välbefinnande**. Genom att få oss att leta och scrolla i informationsflödet utnyttjar den digitala teknologin denna läggning (1 p). Sökandesystemet kopplas till upplevelser av upphetsning, önsknningar och begär. Det styr oss till att söka det vi behöver för överlevnad och trivsel genom att utlösa **den belönande substansen dopamin, en central faktor i vår affektiva medieanvändning**. Eftersom de känslor som förknippas med dopamin är njutningsfulla söker vi det som utlöser dem. (1 p)

Vårt känslostyrda beteende i de affektiva mediemiljöerna styrs i hög grad av belöningsökande. Det handlar långt om **möjligheten att erhålla godkännande från andra människor** (1 p). Men sociala medier präglas också av **en princip om otillfredsställelse** till följd av det sociala godkännandets **oförutsägbarhet och fördröjning**. Vi kan inte med säkerhet veta om eller när vi får respons, eller om den kommer att vara positiv eller negativ. **Oförutsägbarheten och fördröjningen som är inbyggd i själva responsfunktionen påverkar på så vis vår uppmärksamhet** (1 p).